

Ю. І. Дідур,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

СЕМАНТИЧНІ ГЕШТАЛЬТИ АСОЦІАТИВНОГО ПОЛЯ ЕРГОНІМА *ВЕРХОВНА РАДА*

Семантичні гешталти асоціативного поля ергоніма Верховна рада. Дідур Ю. І. Статтю присвячено опису результатів вільного асоціативного експерименту з встановленням відповідних семантичних гешталтів асоціативного поля ергоніма Верховна Рада.

Ключові слова: когнітивна ономастика, ергонім, вільний асоціативний експеримент, асоціативне поле, семантичний гешталт асоціативного онімичного поля.

Семантические гешталты ассоциативного поля эргонима Верховная Рада. Дидур Ю. И. Статья посвящена описанию результатов свободного ассоциативного эксперимента с установлением соответствующих семантических гешталтов ассоциативного поля эргонима Верховная Рада.

Ключевые слова: когнитивная ономастика, эргоним, свободный ассоциативный эксперимент, семантический гешталт ассоциативного ономастического поля.

Semantic gestalts of the associative field of the ergonym Supreme Council. Didur Yu. I. The present article is dedicated to the analysis of the results of the free associative experiment with the establishment of the corresponding semantic gestalts of the associative field of the ergonym Supreme Council.

Key words: cognitive onomastics, ergonym, free associative experiment, semantic gestalt of the associative field.

Асоціативне поле пропріальних одиниць почало привертати особливу увагу дослідників у останнє десятиріччя [2; 3; 6; 9 та ін.], але спеціальної уваги ергонімній лексиці досі приділено не було, що й зумовлює актуальність даної розвідки, яку виконано у руслі когнітивної ономастики. **Метою** цієї статті є встановлення семантичних гешталтів ергонімичного асоціативного поля, які виокремлено під час аналізу результатів вільного асоціативного експерименту. **Об'єктом** дослідження послугувала ергонімна лексика, тобто власні назви об'єднань людей, предметом – асоціати до стимулу *Верховна Рада*.

Базовим терміном статті є **гешталт**, який був уведений Г. фон Еренфельсом та М. Вертгеймером спочатку до психології та значно пізніше Дж. Лакоффом до когнітивної лінгвістики. О. О. Селіванова дефінує **гешталт**, як «константний цілісний складник свідомості, що існує у вигляді фігур, структур, образів і формується через прагнення до структурування поля сприйняття» [7, с. 84]. Теорія лінгвістичних гешталтів була створена Дж. Лакоффом для того, щоб «дослідити мову у проекції на досвід людини, а людину описати на підставі її мови» [7, с. 84]. Дж. Лакофф стверджує, що на загальному рівні все пізнається холистично, «як єдиний гешталт» [10, с. 33], тобто думки, сприйняття, емоції, процеси пізнання, моторна діяльність та мова організуються за допомогою **лінгвістичних гешталтів** – структур цілісних, які складаються з частин, але їх не можна звести до сукупності цих частин [4].

На думку Н. С. Сергієвої, неоднорідність асоціативних зв'язків у асоціативно-вербальній сітці дозволяє виокремити «ядро ментального лексикону» чи «ядро мовної свідомості» [8]. **Асоціативний гешталт** виявляється, коли «асоціати семантично тяжіють до певних характеристик, природно групуючись навколо кількох (звичай частотних у асоціативній статті) реакцій, що означають (називають) певний набір мисленевих образів – концептів» [5, с. 119]. З усього сказаного виходить, що гешталт – це ментальний образ, який є віддзеркаленням світу, фрагмент образу світу, лінгвістичний гешталт – мовне втілення фрагмента мовної картини світу, а асоціативний гешталт – фрагмент концептуальної картини світу.

Ю. М. Караулов розробив методику розподілу асоціативного поля на семантичні гешталти, тобто фрагменти мовної картини світу [1]. Ця методика знайшла свій розвиток у розробках В. Ю. Неклесової [6] та Г. В. Ткаченко [9], які екстраполювали її на дослідження хрононімів та хрематонімів. Таким чином, встановлення **семантичних гешталтів асоціативного онімного поля (СГАОП)** дає можливість проаналізувати етнічну картину світу та встановити механізми й наслідки процесів концептуалізації та категоризації її онімичної складової.

Нами було проведено вільний асоціативний експеримент зі 100 інформантами. Кожен з них надав одну реакцію на стимул-ергонім *Верховна Рада*. Під час аналізу асоціатів до аналізованого стимулу було виокремлено чотири типи семантичних гешталтів, а саме: **негативне, переважно суспільне явище, група аморальних людей, зрада, тварини**. Перше місце за частотністю посідає гешталт **негативне явище** (22 реакції), який в узагальненій формі характеризує стимул: *г*вно* (5), *бардак* (4), *базар* (2), *болото* (2), *провокація*, *зло*, *тупість*, *хаос*, *корупція*, *щось нецензурне та жиром заплиле*, *морок*, *даремність*. Оскільки саме у цей час в Україні відбувається становлення громадського суспільства, реакції мають дуже емоційний характер, інколи навіть інвективний. Друге місце належить гешталту **група аморальних людей** (18 реакцій): *шахраї* (4), *банда* (2), *ідіоти* (2), *ледарі* (2), *бандити*, *дармоїди*, *збрід*, *кнопкодави*, *мудаки*, *негідники*, *головотяпи*, *уроди*. Третім за частотністю виокремлено гешталт **зрада** (12 реакцій): *зрада* (7), *(В)верховна* (3) *зрада* (3), *зрада України й народу*, *зрадники*. Останнє, четверте місце посідає семантичний гешталт **тварини** (7 реакцій): *стадо* (2), *ледачі свині*, *козлині рога*, *олені*, *термітник*, *зоопарк*. Інші поодинокі реакції відносяться до периферії семантичного поля аналізованого асоціату. Загальне співвідношення семантичних гешталтів даного ергоніма можемо унаочнити у наступній діаграмі:

Таким чином, можемо висновувати, що семантичні гешталти асоціативного поля ергоніма *Верховна Рада* мають суто негативне забарвлення. Перший та другий гешталти є суто онтологічними, бо реципієнти намагалися осмислити соціальну роль власне органа влади. Гешталти **зрада** та **тварини** мають метафоричний характер з яскравим оцінним компонентом, особливо це стосується зоосемічних асоціатів. В українській мовній свідомості верховний законодавчий орган країни представлено як негативне явище, група людей з негативними якостями, уподібнюється тваринам та несе інтенсивне негативне емоційно-оцінне забарвлення.

У подальших розвідках планується проведення аналогічних експериментів з носіями англійської та російської мов для встановлення СГАОП ергонімів на позначення верховних законодавчих органів Великої Британії та Росії з подальшим порівнянням отриманих результатів.

Література:

1. Караулов Ю. М. Показатели национального менталитета и ассоциативно-вербальной сети / Ю. Н. Караулов // Языковое сознание и образ мира. – М., 2000. – С. 191-206.
2. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. д. філол. наук : 10.02.15 / Карпенко Олена Юріївна. – Київ, 2006. – 416 с.
3. Ковалевська Т. Ю. Класифікаційні ознаки онімних асоціатів / Т. Ю. Ковалевська // Записки з ономастики. – Одеса : Астропринт, 2002. – Вип. 6. – С. 37-43.
4. Лакофф Дж. Лингвистические гешталты // http://www.classes.ru/grammar/155.new-in-linguistics-10/source/worddocuments/_19.htm.
5. Марковина И. Ю., Данилова Е. В. Специфика ассоциативного сознания русских и американцев: опыт построения «ассоциативного гешталта» текстов оригинала и перевода / И. Марковина, Е. Данилова // Языковое сознание и образ мира: под ред. Н. В. Уфимцевой. – М., 2000. – С. 116-132.
6. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу: дис. к. філол. наук : 10.02.15 / Неклесова Валерія Юріївна. – Одеса, 2010. – 230 с.
7. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
8. Сергієва Н. С. Семантический гешталт и ядро языкового сознания русских. / Н. С. Сергієва // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: социально-гуманитарные науки. – 2006. – Вып. 2 (57). <http://cyberleninka.ru/article/n/semanticheskij-geshtalt-i-yadro-yazykovogo-soznaniya-russkih>
9. Ткаченко Г. В. Англомовні хремотоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. к. філол. наук : 10.02.04 / Ткаченко Ганна Володимирівна. – Одеса, 2012. – 236 с.
10. Lakoff, G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind* / G. Lakoff. – Chicago : University of Chicago Press. – 1987. – 57 p.